

**Univerzita Karlova v Praze
Evangelická teologická fakulta**

Bakalářská práce

Jan Plavec

**Církevní a občanské aktivity Českého Západu
v romské komunitě Dobrá Voda**

Vedoucí práce: ing. Mgr. Jan Dočkal, CSc.
2006

„Prohlašuji, že jsem Bakalářskou práci ‚Církevní a občanské aktivity Českého Západu v romské komunitě Dobrá Voda‘ vypracoval samostatně a výhradně s použitím uvedených pramenů a literatury.

Tuto práci nepředkládám k obhajobě na jiné škole.

Souhlasím s tím, aby uvedená práce byla v případě zájmu pro studijní účely zpřístupněna dalším osobám nebo institucím.

Nesouhlasím s tím, aby uvedená práce byla publikována na internetových stránkách UK ETF.“

V Praze 3.1. 2006

Jan Plavec

Obsah

Úvod	5
<i>Část první</i>	
1. Cisterciáci přísné observance - Trapisté	6
1.1. Historie řádu trapistů.....	6
1.2. Trapisté v Čechách.....	7
2. Občanské sdružení Český Západ	9
2.1. Historie vzniku organizace.....	9
2.2. Poslání organizace.....	9
2.3. Zařízení Českého Západu.....	10
2.4. Pracovníci Českého Západu.....	11
3. Romové v Dobré Vodě	11
3.1. Obec Dobrá Voda.....	12
3.2. Bydlení	12
3.3. Rodina.....	13
3.4. Zaměstnanost a finance.....	15
3.5. Příjmy a půjčky.....	16
4. Několik teoretických úvah	17
4.1. Sociální vyloučení.....	17
4.2. Chudoba.....	18
4.3. Sociální inkluze.....	19
4.4. Komunitní práce.....	19
<i>Část druhá</i>	
5. Hledání cest	20
5.1. Dospívání.....	20
5.2. Duchovní vývoj.....	25
5.3. Romská identita.....	30
5.4. Chlapci z Dobré Vody.....	35
5.5. Pracovníci pro práci s chlapci.....	38
5.6. Shrnutí.....	41
Závěr	42
Summary	44
Seznam literatury	45
Seznam příloh	47

Motto:

„Jsem ‚gádžo‘. Přijímám toto romské označení pro člověka, který není Romem, ale má s Romy co do činění, ať v dobrém nebo zlém.“¹

---

¹ Říčan. *S Romy žít budeme – jde o to jak*, s. 9

Úvod

Západní Čechy jsou charakteristické tím, že si z poválečné doby nesou stopu osamělosti. Procházíte-li krajinou, bude se vám zdát rozsáhlá a bez vesnic na horizontu i značně bez života. A skutečně, s výjimkou měst a několika chatových oblastí se vesnice jen pomalu obnovují a rozrůstají. Většina jich zůstala opuštěných a na mnohých z nich už ani není poznat, že před šedesáti lety měly dvojnásobný počet obyvatel. Domy se rozebraly nebo zřítily a co zůstalo, to zarostlo travou a stromy.

V poválečném období bylo pohraničí lehce dostupné i pro rodiny bez majetku a finančního kapitálu. Proto to byli převážně Romové ze slovenských osad, kteří uvítali možnost získat bydlení a pozvednout tak svou životní úroveň. Jejich osud se však v něčem stále podobá slovenským osadám. Stejně jako tam, jsou i u nás Romové vytlačováni a separováni od kultury majoritní společnosti. Vzniklo tak už mnoho čtvrtí a komunit, vyloženě Romských, kam „bílí člověk“ nechodí.

Ve své práci popisuji právě jednu z takových, sociálně vyloučených, komunit, která se odlišuje od ostatních jedině tím, že se v její blízkosti začal stavět trapistický klášter. Vznik kláštera měl potažmo za následek i vznik občanského sdružení Český Západ, které se věnuje komunitní práci s Romy bydlících v jedné společné bytovce v obci Dobrá Voda u Toužimi.

Práci jsem proto rozdělil do dvou částí. V první části nejprve popisuji řád trapistů, jakožto prvotní, hybný prvek vznikajících aktivit. Dále občanské sdružení Český Západ, které je v blízkém kontaktu s Romskou komunitou a jehož aktivity jsou nezbytné k nastartování procesu změny tamních podmínek. První část je ukončena teoretickými úvahami o sociálním vyloučení, sociální inkluzi a komunitní práci.

Druhá část se věnuje aktuální problematice toho, jak oslovit skupinu dospívajících chlapců, Romů. Proto sem zařazuji pohled z vývojové psychologie, dále pohled františkánského kněze Richarda Rohra na duchovní vývoj člověka a konečně i pojednání o romské identitě. Závěr druhé části je věnován pracovníkovi pro práci v romské komunitě, zejména pak pro práci s dospívajícími chlapci.

Za cíl své práce si kladu určité zpřehlednění a ucelení tematiky Romů na Dobré Vodě, které by tak mohlo napomoci nově příchozím pracovníkům k rychlejší adaptaci a následné integraci do tamního prostředí.

Já sám, jsem s poznáváním komunity začínal v průběhu školních praxí, letních táborů a na konec jsem si i vyzkoušel, byť krátce, co to znamená pracovat jako asistent pro práci s dětmi v romské komunitě.

Přál bych si, aby má práce přispěla k užitku občanskému sdružení Český Západ, kterému chci také poděkovat za to, s jakou trpělivostí, a i přes mnohé problémy, naplňuje své poslání a vytrvale pokračuje dál.

1. Cisterciáci přísné observance - Trapisté

1.1 Historie řádu

U počátku později samostatného řádu trapistů stál Armand Jean Le Bouthillier de Fouillefourte chevalier de Rancé, který se narodil v Paříži roku 1626 v rodině vysoce postaveného státního úředníka. Jeho příbuzným a kmotrem byl kardinál Richelieu. To bylo zárukou pečlivé výchovy a také slibné duchovní kariéry. Ve svých třiceti osmi letech složil věčné sliby cisterciáckému řádu a ještě téhož roku se mu dostalo opatské hodnosti. Jeho působištěm se stalo opatství La Trappe² v Normandii, kde započal reformu klášterního života. Svou reformu chápal jako pokání za předcházející hříšný život, a proto ani nezamýšlel zakládat dceřinné kláštery. Reforma spočívala v návratu k původní přísné řeholi cisterciáků a přidání několika nových pravidel, která se blížila zvyklostem kartuziánů. Mniši byli zavazováni ke skutkům zbožnosti a kajícínosti, k manuálním pracím a k ustavičnému mlčení.

Zvyklosti kláštera La Trappe jako reformu cisterciáckého řádu, potvrdil roku 1678 papež Innocenc XI. a reformy opata de Rancé tak ovlivňovaly život i v dalších kláštorech.

Za francouzské revoluce bylo v roce 1790 zrušeno i opatství La Trappe a mniši museli opustit Francii. Rozptýlili se a své útočiště hledali v několika zemích např. Španělsko, Itálie, Polsko, Čechy, Rakousko, Bělorusko atd.

Až po pádu Napoleona se mohli trapisté navrátit zpět do Francie a La Trappe. Duchovní prázdnota v zemi, vysílené válkami, napomohla rychlému rozšíření trapistů. Vznikly tak tři trapistické kongregace: Sept-Fons, Westmalle a La Trappe, které byly všechny podřízeny generálnímu opatovi řádu cisterciáků.

Na touhu po osamostatnění odpověděl až v roce 1892 papež Lev XIII. dekretem římské kongregace pro biskupy a řeholníky. Mohlo tak dojít ke spojení tří výše uvedených kongregací v jeden nový řád, nazvaný Reformovaní cisterciáci Naší Paní v La Trappe. Dnešní název „Reformovaní cisterciáci přísné observance“ dostali mniši až v roce 1902, kdy papež Lev XIII. potvrdil stanovy a privilegia řádu trapistů.

---

² Odtud je potom pojmenování celého řádu „trapisté“.

V roce 1906 měl řád padesát šest mužských a čtrnáct ženských klášterů. Dnes má řád trapistů po světě okolo stovky mužských a sedmdesáti ženských klášterů.³

1.2 Trapisté v Čechách

Poprvé přišli trapisté do Čech po francouzské revoluci, kdy na přímluvu arcivévodkyně Marie Anny, sestry císaře Františka II. a abatyše Tereziánského ústavu šlechtičen na Hradě pražském, bylo skupině trapistů vyhrazeno místo jednoho traktu v císařském zámku v Buštěhradu u Prahy, kde pobývali po jeden rok. Původní záměr oživit některý z opuštěných cisterciáckých klášterů v Čechách se zejména pro cizí původ řeholníků nezdařil. Museli tak pokračovat ve své cestě dál, do Polska a Ruska.

Podruhé přišli trapisté do Čech po pádu komunismu. Impulsem jim bylo množství Čechů, kteří začali vstupovat do francouzského kláštera Sept-Fons. Starobylé opatství Sept-Fons, se souhlasem plzeňského biskupa Františka Radkovského, pak mohlo rozhodnout o postavení dceřiného kláštera v plzeňské diecézi.

Trapisté koupili od státu zříceninu zemědělské usedlosti v Novém Dvoře u Toužimi spolu s okolními pastvinami, které kdysi náležely premonstrátům v Teplé. Rekonstrukce objektu na nový klášter byla s ohledem na požadavky řádu, kterým nejlépe odpovídá současný architektonický styl minimalismus, svěřen přednímu světovému představiteli tohoto stylu anglickému architektovi Johnu Pawsonovi. Stavební činnosti byly zahájeny v roce 2000 a v některých úpravách se pokračuje i dnes. Od zahájení stavby, až do roku 2002, bydleli mniši v provizorním konventu na pronajaté faře v Nečtinách (cca 14 km od Nového Dvora). Trvalo ale ještě tři roky než byl dokončen a vysvěcen nový kostel.

Způsob života

Řád trapistů je řádem kontemplativním se zvláštním důrazem na modlitbu, na četbu Písma svatého a na manuální práci. Důležitým prvkem v životě každého trapisty je soustředění na přítomný okamžik. Proto mniši vedou přísný život v mlčenlivosti a zdrženlivosti. K dorozumění mezi sebou používají pouze několik posunků, které si v průběhu času vyvinuli. Hovořit mohou pouze se svým představeným a je-li toho třeba, tak při práci a vyučování. K udržování ticha uvnitř kláštera by měla napomáhat i jeho vnější izolovanost. Proto jsou kláštery trapistů lokalizovány do samot mimo dosah ostatních obydlí.

---

³ Viz Buben. *Encyklopedie řádů a kongregací v českých zemích*, s. 363n

Život trapistů je zaměřen na intenzivní komunitní život, jehož jednoduchost a prostota přibližuje řeholníky ke Kristu. Žijí v přísné klauzuru kláštera, který smějí opustit jedině v případě smrti rodičů nebo při zakládání kláštera nového. Kontemplativní způsob života je také jediným důvodem proč trapisté nepůsobí v pastoraci. Jejich kostel neslouží pro laickou veřejnost, běžně se v něm nekřtí, nezpovídá ani nekáže. Cizí osoby mají přístup do kláštera jen jako hosté.

Bohoslužba se mimo mariánský a kononický chór děje v tichosti. Zvláštní důraz je kladen na liturgii a na chórové a osobní modlitby.

Neoddělitelnou součástí jejich spirituality je také manuální práce, která je nezbytná nejen pro obživu, ale i pro mezilidské vztahy uvnitř komunity a pro vztah k Bohu. Představený kláštera Dom Maria-Samuel k tomu říká: „ ... Naučte bratry, jak se mají modlit, ale naučte je také nalézat jejich lidskou rovnováhu. ... V tomto smyslu je třeba chápat naši otevřenost pro architekturu, literaturu, historii atd. – napomáhá rozvoji osobnosti, nalezení jisté rovnováhy. Není však podstatou našeho povolání. Bůh nás povolal k životu ve společenství bratří, k životu modlitby a práce, který nachází svůj hlavní opěrný bod v každodenním slavení Eucharistie.“⁴

Trapisté se zaměřují na řemesla a hospodářské práce a jen zcela výjimečně se věnují výchově mládeže, misiím a duchovní správě. Jedná se především o země v Africe a Čínu.

Lze říci, že řád trapistů oživil původní ideály cisterciáků a patří tak k nejpřísnějším řádům v celé církvi.

Kulturní přínos řádu

V Čechách jsou trapisté teprve krátce, šestým rokem. Během této doby se jim podařilo zrekonstruovat rozpadající se barokní dvůr na klášter, postavit kostel a začít s rekonstrukcí bývalých koňských stájí na dům pro hosty. Krom stavebních úprav obhospodařují několik hektarů lesů a pastvin. Vlastní menší stádo ovcí a začali s výrobou hořčice. Do budoucna mají za cíl, tak jako každý cisterciácký klášter, dosáhnout ekonomické soběstačnosti. Trapisté se tedy začali starat o své okolí, což se projevilo i vznikem občanského sdružení Český Západ, které působí v jejich těsné blízkosti, dva kilometry vzdálené obci Dobrá Voda.

---

⁴ Dom Maria-Samuel www.novy.dvur.cz/cz/texts

2. Občanské sdružení Český Západ

2.1. Historie vzniku organizace

Projekt pomoci romské komunitě v obci Dobrá Voda uvedl v život Klášter trapistů (církevní právnická osoba) v létě roku 2000. Základní myšlenkou projektu byla podpora integrace této komunity do společnosti, a to zejména prostřednictvím poskytování pracovních příležitostí obyvatelům Dobré Vody.

S nárůstem počtu zaměstnávaných osob a hlubším pronikáním do problematiky dané komunity vyvstala potřeba komplexnější formy pomoci. Z toho důvodu bylo nutné rozšiřující se projekt pomoci romské komunitě oddělit od vlastního Kláštera trapistů a založit samostatnou organizaci, nadále však podporovanou Klášterem trapistů. Úkolu se ujal Jan Lego (předseda výboru) a Karel Podsedník (dnes člen výboru). Z romské komunity se pak přidal i Ján Dunček (dnes místopředseda výboru). Tak koncem roku 2001 vzniklo občanské sdružení Český Západ, které bylo Ministerstvem vnitra ČR zaregistrováno dne 17.12. 2001. Vlastní činnost začalo vyvíjet od 1.1. 2002.

2.2. Poslání organizace

Posláním Českého Západu je podporovat začlenění obyvatel sociálně vyloučené romské komunity v obci Dobrá Voda do společnosti. „Členové sdružení si uvědomují důstojnost, krásu a autonomii každého lidského života i společenství, a proto svůj úkol spatřují předně v probuzení „chuti růst“ a rozvíjet se, rozpoznávat své skryté možnosti, samostatně se starat o své životní záležitosti, posilovat dobré sousedské vztahy a využívat sílu, která je v komunitě ukryta.

S vědomím těchto hodnot se členové sdružení snaží naplňovat poslání organizace vytvářením podmínek pro:

- osobní i profesní růst členů komunity zajišťováním rekvalifikačních a vzdělávacích programů,
- zvýšení zaměstnanosti vytvářením nových pracovních příležitostí, případně zprostředkováním zaměstnání,
- všeobecný rozvoj dětí a mládeže organizováním a pořádáním volnočasových aktivit, individuálního doučování, ale také prevenci či řešení patologických jevů,

- osobní angažovanost obyvatel Dobré vody při řešení problémů veřejného zájmu, zejména na komunální úrovni,
- zvyšování sociální kultury (bydlení, občanské soužití apod.)
- rozvoj místní infrastruktury ve spolupráci s místní samosprávou,
- překonávání komunikačních bariér mezi příslušníky romského etnika a zástupci veřejnoprávních institucí.“⁵

2.3. Zařízení Českého Západu

Základním objektem působení Českého Západu je kdysi rozpadlý statek, dnes opravená bytová jednotka s dalšími plány na úpravy. Předností místa je blízkost k romské komunitě (cca 50m) a symbolický pronájem ze strany Kláštera trapistu. Tato budova, „osmička“, jak se jí v místě říká (podle čísla popisného), poskytuje své prostory k mnoha aktivitám. V přízemí se nalézají kuchyně včetně jídelního prostoru, kde je během týdne několik oblíbených kurzů vaření, které se rozdělují na chlapce a dívky, a mladší a starší. Důležitým bodem je přitom kultura stolování, která není zrovna samozřejmostí ve všech romských domácnostech. S jídelnou sousedí prostor sloužící jako kaple. Dvakrát týdně tak poskytuje místo pro konání mše svaté, které se účastní několik romských rodin. Nutno ale podotknout, že jsem tam nikdy neviděl žádné muže. Dalším prostorem je dětská klubovna, která je vybavena zejména alternativními montessorijskými pomůckami a slouží pro školní i předškolní děti. V prvním patře se pak nalézají kancelář Českého Západu, která ač není veliká, skýtá i příjemný koutek pro návštěvy. Také tu je tzv. ženský klub, kde se mnohé dívky i ženy zdokonalují v dovednostech šití, vyšívání a dalším tvoření. Poslední místností prvního patra je zřejmě největší místnost, a to tkalcovna s krejčovnou a veškerým příslušenstvím. Zajímavými prostory, které však podle slov zaměstnanců Českého Západu, stále čekají na přestavbu, jsou půdní prostory a přilehlá stodola. Stodola je zatím využívána jako provizorní dílna.

Dalším působištěm pracovníků Českého Západu se stala fara v obci Toužim, kde se vždy v odpoledních hodinách až do odjezdu školního autobusu scházejí dobrovodské děti. Pedagogický pracovník spolu s některými rodiči jim vytváří program.

---

⁵ Český Západ. Výroční zpráva 2003

2.4. Pracovníci Českého Západu

Občanské sdružení čítá dohromady dvanáct zaměstnanců: sedm žen a pět mužů. Přičemž čtyři z žen mají pedagogické a sociálně právní vzdělání, pátá provozuje praktické kurzy, šestá tká koberce a šije, sedmá se stará o údržbu domu „osmičky“. Zbývajících pět, jsou muži, kteří pracují v rámci podporovaného zaměstnávání na dřevařské pile.

Pracovníci Českého Západu zaměřují svoji činnost na celou romskou komunitu. Pro nezaměstnané se vyhledávají smysluplné rekvalifikace a možnosti zaměstnání. Ženám a dívkám nabízí během roku různé kurzy a zábavné aktivity. Pro děti předškolního věku působí tzv. klub, pro starší děti se nabízí možnost individuálního doučování. Také se snaží pro ně sestavovat plán mimoškolních aktivit, které jsou zaměřeny na sociální dovednosti a kulturní znalosti většinové společnosti. Přitom nejde o kulturní převýchovu dětí, ale o to, aby byly schopny reagovat na odlišné podmínky mimo vlastní komunitu a přitom se necítily nadměru frustrovány. Záměrem je, aby i během života v Dobré Vodě přicházely do styku s co nejširším spektrem zkušeností, které jim umožní se orientovat i v prostředí mimo komunitu bez vážnějších problémů.

V rámci těchto snah jedince je pak kladen důraz na posilování ega a identity, zvyšování zdravého sebevědomí atd.

3. Romové v Dobré Vodě

Obec Dobrá Voda u Toužimi patří do oblasti, která byla po druhé světové válce uměle osidlována obyvateli ze Slovenska. Většiny členů romské komunity z Dobré Vody se týká přesun, který začal mezi lety 1965 až 1966. Podle zprávy Vládního výboru pro otázky cikánského obyvatelstva bylo v roce 1966 přestěhováno celkem 263 rodin a zlikvidováno 59 romských osad. „Z rozhovorů, provedených v Dobré Vodě vyplývá, že pravděpodobně všichni obyvatelé komunity pocházejí z romských osad na Slovensku. Jedni přišli přímo do Dobré Vody a byli ubytováni v panelovém domě, který byl postaven pro zaměstnance místního JZD a Českých lesů. Jiní sem byli "dostěhováni" později z okolních vesnic jako neplatiči nájemného. Většina místních obyvatel se ale za skutečnost, že pocházejí z romských osad na Slovensku, stydí a neradi o tom hovoří."⁶

---

⁶ Tereza Panašová. *Analýza sociálního vyloučení v romské komunitě Dobrá Voda*, s. 33

3.1. Obec Dobrá Voda

Obec Dobrá Voda je správní součástí města Toužim v Karlovarském kraji a nachází se ve vzdálenosti 10km od tohoto města. Obec čítá 90 obyvatel, z nichž je 78 příslušníků romské komunity. Tato komunita obývá jeden panelový dům, který je v dezolátním stavu a má 14 malometrážních bytů. Vlastníkem domu je město Toužim. V obci je dále 5 trvale osídlených domů a 15 sezonně obývaných rekreačních objektů. Doprava do obce je možná pouze vlastním vozidlem nebo autobusem, který však jezdí pouze ve dnech školního vyučování, a to v čase 7:30 do Toužimi a v 15:45 zpět. Toužim a Bezděrov (cca 10km od Dobré Vody) jsou dvě nejbližší obce, odkud lze hledat další autobusové spojení.

3.2. Bydlení

Panelový dům, který dnes obývá romská komunita, byl postaven roku 1965 a původně byl určen pro zaměstnance Českých lesů a zaměstnance JZD. Během osídlování pohraničí Romy příjíždějícími ze Slovenska postupně docházelo k tomu, že se dům naplňoval nově příchozími a klesal poměr původních obyvatel vůči nově přistěhavalým. „Časem docházelo navíc k tomu, že sem byli sestěhováváni neplatiči nájmeného i z ostatních osad - opět Romové.“⁷ Dnes jsou v bytovce výhradně Romové a je zde vytvořeno jakési sociální ghetto. Je evidentní, že město Toužim používá panelový dům v Dobré Vodě zčásti jako jakousi náhradu za "holobyty" pro neplatiče nájmeného. Problém je ovšem v tom, že dům obývají i rodiny, které zde bydlí již od příchodu ze Slovenska a nájem platí řádně. Panelový dům čítá 14 jednotlivých bytů, které mají většinou velikost 2+0 nebo 2+1. Jednoduchým výpočtem zjistíme, že na každý byt vychází v průměru 5-6 obyvatel. Místnosti bytů jsou malé a vytápěny jsou kamny, která bývají umístěna v kuchyni. Centrální kotelna je už dávno mimo provoz a kamna způsobují značné znečištění bytů i ovzduší (často je v nich spalováno vše, co hoří). Soukromí zde prakticky neexistuje, na dveřích bytů jsou zvenčí pouze kliky, takže kdokoliv může kdykoli vstoupit. Sami obyvatelé domu to bez ostychu činí. Celý dům tak působí spíše jako jeden velký společný prostor, který je zdmi bytů pouze volně členěn.

---

⁷ Tereza Panašová. *Analýza sociálního vyloučení v romské komunitě Dobrá Voda*, s. 42

Okolí bytovky je také problémovým prostorem. Často je doslova zaneseno odpadem všeho druhu (od rozbitých spotřebičů až po vraky aut).

3.3. Rodina

Příbuzenství

Členové komunity se navzájem vnímají jako jedna velká rodina. Tato skutečnost je dána jednak pokrevním příbuzenstvím a spřízněním ustanoveném sňatkem, dále však také tzv. „kmotrovstvím“. Kmotrovství je uměle vytvořené propojení mezi rodinami. Spojuje původně pokrevně nespřízněné rodiny podobným způsobem, jakým by to učinil třeba sňatek dětí.

Prarodiče

Romská komunita v Dobré Vodě je specifická tím, že zde prakticky úplně chybí nejstarší generace prarodičů. Jedním z důvodů je vzájemná příbuznost, která redukuje počet prarodičů na čtyři možné páry. Jeden z nich je pochován v nedaleké obci, druhý žije v obci Pilná a udržuje se svými dětmi kontakt. Zbývající dva páry jsou nezvěstné, což v tomto případě znamená, že prarodiče zůstali na Slovensku a jejich děti o nich nemají žádné zprávy.

Pro jedince, kteří vyrostli v tradičním romském prostředí, kde jsou široké mezigenerační vztahy páteří sociálního upořádání a individuální i skupinové identity, musí být extrémně těžké obejít se bez této přirozené a silné opory, navíc v cizí zemi a ve velmi odlišných sociokulturních podmínkách.

Je třeba si uvědomit, že např. mladé ženy, které přišly ze Slovenska, neměly možnost se radit se svými matkami, popř. širokou rodinou o výběru partnera, o těhotenství, péči o novorozeňata, hlídání dětí nepřicházelo v úvahu atd. V neposlední řadě jde i o fakt menší ekonomické stability. Nepřítomnost prarodičů je jednoznačně oslabením sociálních sítí.

Děti

Kolem dětí se vše točí a je na ně soustředěna největší pozornost. Děti Romů jsou hlavním smyslem života a i nejsilnější motivací k jeho změně. Děti tvoří v komunitě více než polovinu jejich členů. Vztah matek k dětem je pevný a láskyplný. Materiální zabezpečení je dětem v mezích ekonomických možností poskytováno v dostatečné míře. Z výzkumu Panošové vyplývá, že počet dětí na jeden partnerský / manželský svazek je dvě až šest.

První těhotenství přitom bývá mimo oficiální formu svazku, často kolem 16. roku dívky. Obvyklá situace dívek je:

- Dokončení povinné školní docházky (často ve zvláštní škole)
- Neúspěšný pokus o studium učebního oboru
- Dlouhodobá registrace na úřadu práce
- Těhotenství

Děti jsou také nejčastějším důvodem konfliktů mezi členy komunity. Nezdá se však, že by časté konflikty-hádky měly nějaký vážný dopad na děti samotné. Hádky se zdají být hrozivé pouze v očích neznalého pozorovatele.⁸

Rodinné uspořádání

Již od prvního pohledu je patrné, že ženy jsou komunikativnější a působí „akčnějším“ dojemem. Muži se ve vztahu k okolí projevují rezervovaněji. To lze vysvětlit tím, že romské ženy v sociálně vyloučených komunitách mají na rozdíl od mužů prostor pro vlastní realizaci v péči o děti, nejsou proto tolik frustrované a jsou mnohem ochotnější zapojovat se do komunitních aktivit. Muže naopak blokuje břímě povinnosti zabezpečit rodinu a zároveň stav kontinuální nezaměstnanosti, který je jen těžko změnitelný.

I v jednotlivých bytech je znatelné prostorové rozdělení podle pohlaví. Kuchyň obývají spíše ženy, děti a návštěvy, obývací pokoj je vyhrazen mužům.

Nejčastější typ rodiny v komunitě by mohl být nazván matrifokálním, tj. rodina, v níž ženy vedou a zajišťují chod domácnosti, jejíž jsou hlavními zásobitelkami a jedinými stálými členkami. Muži se občas objeví jako manželé či milenci, ale jejich přítomnost není trvalá, neboť jejich ekonomická úloha je slabá a nestálá.

Role mužů v komunitě má spíše skrytý charakter, který se projevuje např. „významným procházením“ kolem, tichým, „naoko“ nezúčastněným nasloucháním hovorů žen s návštěvníky a především usilovnými, nikdy nekončícími opravami neopravitelných vraků aut, kterých je kolem bytovky neustále dostatek. Většina mužů bývá nezaměstnána, i když ke dni 23.11. 2005 jich bylo zaměstnáno deset z šestnácti, a jakýchkoli společenských aktivit komunity s okolím se spíše neúčastní. Přesto, jak jsem se později, zejména od dětí, dověděl, sledují bedlivě aktivity sociálních pracovníků a zaujímají k nim i svůj postoj.

---

⁸ Viz Panašová. *Analýza sociálního vyloučení romské komunity v Dobré Vodě*, s. 46

Sounáležitost

V komunitě navzdory častým hádkám panuje silný pocit sounáležitosti. V důsledku stísněných životních podmínek je možno pozorovat velmi intenzivní a častý kontakt mezi jednotlivými členy komunity, který je zřejmě důležitým zdrojem pocitu bezpečí a jistoty. I když zde úplně chybí jakákoli formální vnější organizovanost skupiny, přece jen každý jednatel dobře vnímá své postavení, své „místo“ mezi ostatními, ze kterého se dobře orientuje v sociálním a kulturním prostředí.

Pocit bezpečí a jistoty dítěte v rodině může naopak posilovat právě již zmíněná hádka. Dítě je tím neustále ujišťováno, že jeho rodiče jsou ochotní za něho bojovat.

Silné vazby na prostředí jsou pak zřejmě příčinou toho, že jakmile jedinec odejde z relativně bezpečného a známého prostředí, cítí se vykořeněn, nejistý a má tendenci se vrátit zpět. Díky snaze občanského sdružení Český Západ mělo již několik členů komunity možnost pokračovat na střední škole. To byla šance dosáhnout stupně vzdělání, jaké v místní komunitě ještě nikdo nemá. Většinou však již po dvou týdnech na internátě se vraceli zpět do Dobré Vody s tím, že se to tam nedá vydržet.

3.4. Zaměstnanost a finance

Zaměstnanost a ekonomická situace rodin v Dobré Vodě jsou velice úzce spjaty.

V současné době je v registraci uchazečů o zaměstnání na Úřadu práce v Toužimi šestnáct obyvatel obce Dobrá Voda. Tři z nich jsou v tomto registru již 8 let, jedná se tedy o tzv. dlouhodobou nezaměstnanost. Negativním faktorem je zajisté skutečnost, že třináct osob ze zmíněných šestnácti má pouze základní vzdělání. K tomu je nutno ještě zmínit celkově nízkou ochotu pracovat a také velmi slabou finanční motivovanost.

Většina členů komunity má velmi dobrý přehled o výši sociálních dávek, které je možno získat. Jejich dávky pak dosahují nebo dokonce převyšují částku platu, kterou by člověk vydělal jako nekvalifikovaná pracovní síla. Zejména když z výše platu odečteme ještě náklady na dojíždění, které nejsou nějak zanedbatelné. Neboť jak již bylo zmíněno, v obci Dobrá Voda je jediný autobusový spoj, který je však určen školákům, a nevyhovuje tudíž časům zaměstnavatelů. Z toho vyplývá, že nezbytným předpokladem k získání a vůbec možnosti vykonávání řádné pracovní činnosti už se

stává pojízdné osobní vozidlo, což v mnohých případech tvoří nepřekonatelnou bariéru.

Zejména u žen se setkáme s názorem, že by přivítaly každou korunu navíc do rodinného rozpočtu. Rády by vyměnily dny „nicnedělání“ za pravidelný vyšší příjem. I když i na druhou stranu vím minimálně o dvou, které, jak sami tvrdí, jsou spokojené doma na podpoře.

U mužů oproti tomu, jak se domnívá Tereza Panošová⁹, panuje přesvědčení, že otevřené vyjádření ochoty pracovat by mělo negativní vliv na jejich důstojnost či mužnost.

Problematických otázek zaměstnanosti si je vědomo i místní občanské sdružení Český Západ, které vyvíjí velké úsilí o zvýšení zaměstnavatelnosti a zaměstnanosti mužů z komunity. Pořádá rekvalifikační kursy a některé členy komunity je schopno i zaměstnat.

Situace ohledně zaměstnanosti v komunitě je tedy značně komplikovaná zejména pro silnou teritoriální izolovanost, což má za následek nedostatek pracovních příležitostí a dále také pro slabou pracovní morálku potenciálních zaměstnanců. Zaměstnavateli se samozřejmě prodraží pracovník, kterého musí neustále někdo jiný kontrolovat, zda vůbec pracuje nebo zda vykonal zadaný úkol tak, jak mu byl zadán.

3.5. Příjmy a půjčky

Všechny rodiny v komunitě v Dobré Vodě pobírají nějakou z forem státní finanční podpory. A ačkoliv v případě početných rodin není celková výše těchto příjmů nízká, obyvatelé bytovky si často stěžují na nedostatek peněz a na malou výši sociálních dávek a podpor v nezaměstnanosti.

Období dostatku a ne dostatku peněz probíhá přesně podle vyplácení dávek a podpor. Po „výplatě“ se pořádají velké nákupy, dělají se zásoby potravin na celý měsíc a platí se účty a dluhy. Velká část členů komunity dluží vysoké částky za nájem, jehož splácení pak každý měsíc značně krátí rodinný příjem.

Na konci cyklu, když už se peněz nedostává, přichází na řadu instituce půjček. Půjčování peněz, zejména pak menších částek, je v komunitě běžnou záležitostí. Výše půjčky je závislá především na spolehlivosti dlužníka. Každý však už ví, kolik může komu půjčit a s jakou pravděpodobností se mu navrátí.

Velkým trendem je také využívání tzv. rychlých půjček na vysoké úroky, což má za následek jen opětovné zadlužení. Mnohé domácnosti si tak nakupují zejména

---

⁹Panašová. *Analýza sociálního vyloučení romské komunity v Dobré Vodě*, s. 50

domácí spotřebiče, které pak nejsou schopny splatit, aniž by nakoupené věci nebyli donuceni následně prodat, avšak už značně pod cenou.

Přestože peněz v komunitě moc nezůstává, je až překvapivé, jak velké oblibě se tu těší sázení sportky a jiné hazardní hry. O peníze se například hrají karty, které tam patří asi k nejrozšířenějším a jejichž pravidla jsou často, oproti našim, ještě zdokonalena. Hrací automaty jsou v komunitě, pro neblahé zkušenosti, všeobecně odsuzovány, přesto se ale nejméně dva její členové se na nich stali závislí.

4. Několik teoretických úvah

4.1. Sociální vyloučení

Sociální vyloučení vysvětluje příčiny některých nežádoucích procesů a jevů ve společnosti. Je to proces, který odděluje jednotlivce a rodiny, skupiny a sousedství od zdrojů, které jsou potřebné pro participaci na sociální, ekonomické a politické aktivitě společnosti jako celku. Tento proces je primárně důsledkem chudoby a nízkého příjmu, ale jiné faktory jako např. diskriminace, nízká úroveň vzdělání a zhoršené životní prostředí ho podporují. Během tohoto procesu jsou lidé po významnou část svého života odděleni od institucí a služeb, sociálních sítí a příležitostí pro rozvoj, které většinová společnost využívá.

Indikátory pro určující přítomnost sociálního vyloučení jsou:

- počet dětí žijících v domácnostech nezaměstnaných
- novorozeňata s nízkou porodní váhou
- úmrtí zaviněná nehodami
- časté absence ve škole
- trvalá absence ve škole
- těhotenství mladých matek mladších 16 let
- počet dětí ve věku mezi 10 a 16 roky věku ve výchovných ústavech.

Dále se na procesu sociálního vyloučení často spolupodílejí:

- chudoba a nízký příjem
- zhoršený nebo žádný přístup na trh práce
- slabá nebo neexistující záchranná sociální síť
- vliv dané lokality nebo blízkého sousedství
- vyloučení z veřejných služeb.

Proces sociálního vyloučení je složen z několika vzájemně se ovlivňujících komponentů, jejichž negativní vlivy se násobí. Skutečnost sociálního vyloučení je velmi relativní pojem a vždy je potřeba posuzovat situaci celé komunity, rodiny či jedince. Dále probíhá v čase, má svou historii a vývoj. Proto je také nutno v čase pracovat a zaměřovat se na dlouhodobější perspektivu v rámci systematické práce zaměřené také komplexně.¹⁰

4.2. Chudoba

Panošová rozlišuje mezi chudobou a tím, co nazývá kulturou chudoby. Zdůrazňuje, že tyto dva pojmy se v realitě velmi liší jak ve své podobě, tak hlavně v důsledcích. Jde o to, že chudobu samou lze odstranit poměrně snadno, zatímco eliminovat kulturu chudoby je mnohem obtížnější, a to zejména proto, že se nejedná o samostatný sociální jev, nýbrž skutečně o autonomní kulturní celek, který má vlastní strukturu, vnitřní logiku a také vlastní způsob života předávaný v rodinách z generace na generaci. Nejedná se tu pouze o projevy chudoby, jako jsou strádání a neuspořádanost, tedy stav nedostatku něčeho.

V kultuře chudoby je možné pozorovat pevné vzory chování, které jsou poměrně dobře předvídatelné. Dále kultura chudoby vykazuje několik základních rysů:

- nízká peněžně-tržní ekonomika;
- vysoká míra nezaměstnanosti či nízké mzdy pro nekvalifikovanou pracovní sílu;
- tendence k reprodukci sebe sama vykazuje kultura chudoby, jakmile jednou vznikne. Znamená to, že děti narozené v takovémto typu společenství velmi rychle vstřebávají základní hodnoty, postoje a vzorce chování své subkultury. To jim však později může překážet ve zlepšení kvality svého života.
- obecně téměř nulová účast ve významných společenských institucích;
- vědomí hodnot střední třídy, např. vlastnit auto či partnerský svazek stvrzený sňatkem, je silné. Lidé je hlasitě prohlašují za své, ale v realitě podle nich nežijí.
- špatná kvalita bydlení a přeplněnost příbytku;
- V kultuře chudoby se dětství nepovažuje za období života, které by bylo třeba láskyplně chránit a prodlužovat. Pohlavní život začíná velmi brzy.

---

¹⁰ Viz Adamcová. *Sociálně vyloučená romská komunita v obci Daleká Ves*, s. 24n

Rysy výše uvedené popisují specifický způsob života, proces reakce a adaptace chudých na jejich okrajovou pozici v třídně uspořádané, vysoce individualizované a kapitalistické společnosti. V té pak žijí s pocity beznaděje a zoufalství, které plynou z poznání, jak nepravděpodobné je, aby jedinec dosáhl úspěchu ve smyslu převládajících hodnot a cílů. Pro lidi vyrůstající v tomto prostředí je častý silný pocit fatalismu, bezmocnosti, závislosti a méněcennosti.

Pro komplikovanost a hlubokou zakořeněnost těchto problémů je třeba komplexnějšího ošetření, které nabízí jak koncept kultury chudoby, tak i koncept sociálního vyloučení.

Oba tyto koncepty kladou důraz na postupné včleňování chudých a vyloučených do společnosti, a to buď prostřednictvím „sociálně-posilujících“ opatření v případě diagnózy sociálního vyloučení, anebo skrze obohacování kultury chudoby.

Členové občanského sdružení, by rádi dosáhli výše uvedených konceptů. Svou činností se snaží otevírat prostor pro sociální inkluzi a postupně obohacovat kulturu chudoby.

4.3. Sociální inkluze

Jde o systém metodických postupů, které se snaží zabránit sociálnímu vyloučení, snižovat ho nebo proti němu bojovat. V základě je možné postup rozdělit do pěti hlavních bloků, ve kterých je pak realizován:

- maximalizace příjmů a zajišťování základních zdrojů
- posilování sociálních sítí
- spolupráce s jinými sociálními institucemi a místními organizacemi
- vytváření možností pro efektivní spolupráci Romů, místních obyvatel a jejich organizací
- zaměření také na sousedící místní společenství.

Pracovníci Českého Západu se snaží pracovat metodou komunitní práce, přičemž lze i rozpoznat prvky antiopresivního a ekologického přístupu.

4.4. Komunitní práce

Komunitní práce se snaží především posilovat již existující sociální sítě tak, aby jednotlivcům poskytovaly dostatečnou podporu a pomoc a nedovolily jim „propadnout“ až k potřebě pomoci ze strany nějaké vnější instituce, která je často buď

příliš nedostupná, anebo nedostatečně kompetentní a citlivá ve svých způsobech pomoci.

Na základě této premisy pak komunitní práce staví svůj cíl, který je možno obecně nazvat úsilím o sociální změnu. Konkrétně je to pak ovlivňování sociálních změn v určité lokalitě, a to nejlépe tak, aby sami členové této komunity tyto změny žádali a uskutečňovali. V praxi se jedná o to pomoci obyvatelům určité lokality, aby pracovali a usilovali o něco společně. Pro to je třeba dát myšlenkám a plánům konkrétní náplň a výsledky. Znamená to skutečně zapojit všechny do procesů rozhodování, které ovlivňují jejich život a zasahují jejich okolí, sousedství, komunitu, a zejména naučit je používat strategie a intervence, které dosažení takových cílů umožňují.

Jedním z nejdůležitějších nástrojů, pomocí nichž komunitní práce dosahuje svých cílů, je komunitní vzdělávání, které stojí na dvou faktech:

- Poskytnutí dovedností a vědomostí, se kterými lze zvládat problémy komunity – ty mohou být rozličné povahy, od prosté produkce většího množství potravin v rozvojových oblastech až po účast na rozhodování v těch rozvinutějších.
- Zvýšení motivace a změna postojů. To jsou dvě různé strany téže komunitně vzdělávací mince: vzbudit v lidech touhu po změně a poskytnout jim dovednosti a znalosti, aby jí dosáhli.

V praxi se jedná o způsob, jak pomoci členům komunit objevovat vlastní schopnost k řešení problémů, které je tíží a které brání jak rozvoji jejich společenství tak jich samých.¹¹

5. Hledání cest

Aktivita nabízené pracovníky Českého Západu se jen lehce dotýkají skupiny chlapců ve věku kolem 13-ti let, na kterých je vidět, že by se rádi do něčeho zapojili, ale zároveň jasně dávají najevo, že to, co se kolem nich děje, není tak úplně pro ně. Tato situace, domnívám se, je dána nedostatkem soc. pracovníků, a to zejména mužů, neboť mužský element zde evidentně schází.

5.1. Dospívání

Tato skupina chlapců se podle vývojové psychologie nachází právě v období pubescence (11-15 let). Považuji tedy za nezbytné se u tohoto vývojového stádia

---

¹¹ Viz Panašová. *Analýza sociálního vyloučení romské komunity v Dobré Vodě*, s. 23

zastavit a uvědomit si, co všechno je pro tento věk důležité a čím lze přispět, aby mohl osobnostní vývoj jedince pokračovat dál.

Pubescence

Pubescence je období dramatických změn, ve kterém viditelně dochází k tělesné proměně, jejíž nejdůležitější součástí je pohlavní dospívání. Takováto proměna je už sama o sobě dosti náročná na udržení psychické rovnováhy. K jejímu zvládnutí je zapotřebí nové integraci osobnosti.

Jedinec, dělá velké pokroky v rozumovém vývoji, které mění jeho pohled na svět i na vlastní život. Mnohem hlouběji, nově, chápe svou individualitu a hledá vlastní osobitý postoj k svému životnímu prostoru. Společnost, zejména prostřednictvím školy, na něj klade další požadavky. Měl by poznat a osvojit si základy přírodních a společenských věd, včetně historie a dějin. K tomu se přidává další – nikoliv snazší úkol, rozhodnout se pro své budoucí povolání. Tohle všechno se odehrává v relativně krátkém období čtyř let, které jsou náročné nejen pro jedince, ale i pro jeho rodinu. Velké nároky se mohou projevit vzpourou proti všem povinnostem i těm, kdo je ukládají.

Pomocí ze strany rodiny i školy může být přítom projevená tolerantnost, porozumění a respekt. Je důležité, aby rodina byla jedinci pevnou půdou pod nohama a solidní střešou nad hlavou. V opačných případech, ve ztížených podmínkách, je pravděpodobnější, že těžkosti budou dlouhodobější a hlubšího rázu. Ovšem i zdánlivě příliš hladké proklouznutí nese své nedozrálé ovoce v podobě ochuzení osobnosti o své další životní možnosti.

„Pubes“ znamená latinsky chmýří, vousy, přeneseně ohanbí, vnější pohlavní orgány. Pubescence pak doslova získávání dospělého typu ochlupení, přeneseně tělesné dospívání vůbec; do jaké míry při tom člověk dospěje i psychicky a do jaké míry daná společnost uznává jeho dospělost jsou ovšem jiné otázky.¹²

Vypěstlost po stránce psychosociálního a citového vývoje je v tomto směru ještě více individuální než v pohledu tělesného vývoje. Kroky vpřed se projevují zejména ve způsobu trávení volného času. Můžeme se setkat s prostými smyslovými hříčkami stejně jako s vážnými zájmy na úrovni náročných hobby dospělých. „Avšak je úplně normální a pro duševní vývoj zdravé, když i ten nejvyspělejší pubescent občas vytáhne zastrčenou krabici s vojákky nebo s panenkami a hraje si docela dětsky.

---

¹² Viz Říčan. *Cesta životem*, s. 181 - 184

Běžně se tedy může stát, že vedle sebe uvidíme naprostou nedotčenost i předčasnou vyspělost. Mravní, estetický i světonázorový vývoj probíhá podobně, tedy značně individuálně.“¹³

Tělesný vývoj

„Růstový skok má jeden prostý, ale psychologicky významný důsledek: patnáctiletý už nevezhlíží k dospělému, je s ním doslova na stejné úrovni.“¹⁴ Oproti rodičům je pubescent obvykle už i rychlejší a mrštnější a pozadu zůstává jen v hrubé síle.

Tělesný vývoj ovlivňuje také další chování jedince. Ti později se vyvíjející mívají potíže v kolektivu třídy i jinde už proto, že jsou menší, slabší a nenápadnější. Chtějí-li na sebe upozornit, volí si často jiné zájmy než sportovní. Takové, ve kterých by mohly uspět, zaujmout pozornost ostatních. Více než jiné je trápí pocity méněcennosti pro různé společenské neúspěchy. K těm dozrávajícím časně se pro jejich sílu a vzhled chovají jinak nejen spolužáci, ale i dospělí. Jsou průbojnější a snadněji navazují kontakty s opačným pohlavím. Jejich projevy jsou suverénnější.

Rozumový vývoj

Základem pokroku je myšlení o myšlení. Pubescent je schopen se zamyslet a říci si: „Ano, já myslím.“. Taková schopnost už otevírá cestu k formálním operacím a formálně logické operace zas umožňují pracovat s abstraktnem a s otázkou věčného „kdyby“.

Proto si znovu, ale už na mnohem vyšší úrovni, klade otázky o vesmíru a lidském bytí vůbec. "Přistupuje kriticky k hodnotám, které mu společnost vštěpuje a rád srovnává realitu s vyhlášenými ideály atd. Jeho zmohutnělý intelekt poprvé proniká do hloubky pojmů jako je hmota, čas, příčina, ale i pravda, spravedlnost a právo."¹⁵

Volný čas

Trávení volného času odpovídá rozumové i celkové vyspělosti pubescenta a má stále rostoucí význam pro vývoj všech složek osobnosti. Chlapci většinou dávají přednost výchově s vojenskými prvky. Věnují se bojovým hrám, výrobě mečů, luků atd., a mnoho času věnují jejich ovládnutí. S novým rozměrem se také koukají na „rvavé“ sporty a snaha prosadit se je pro ně důležitá. Sport často ztrácí ráz hry a

---

¹³ Říčan. *Cesta životem*, s. 182

¹⁴ Říčan. *Cesta životem*, s. 184

¹⁵ Říčan. *Cesta životem*, s. 188n

stává se tvrdou, byť dobrovolnou prací. Porovnávání vlastních výkonů s výkony druhých je při tom středem pozornosti. K dalším činnostem patří i složitější stolní hry včetně karetních a samozřejmě svět literatury. Dobrodružné a vědecko-fantastické knihy se v této době těší velkému zájmu. Pubescenti jsou fascinováni tajemstvím. Milují hry na tajemství a symboly, kterým rozumí jen zasvěcení.

V oblasti umění se už někteří mohou stát vážnými amatéry. Zejména v hudbě se pak mohou vyrovnat dospělým, protože „výtvarný umělec zraje pomaleji v souvislosti s erotickým cítěním.“¹⁶

Přijetí své tváře

Úkolem pubescentního vývoje je přijetí sama sebe. Tedy nejen těla, ale i povahy a svých schopností. Pubescentovi začíná záležet na druhém pohlaví a chce se mu líbit. Jeho nepostradatelnou pomůckou je při tom zrcadlo, ve kterém zkoumá svou tvář a pozoruje, jak se mění při různých výrazech. Přitom je důležité, jak si cení sám sebe a jaké sebevědomí už získal v předešlém období. Jestliže pochybuje o své ceně už předem, bude si i nepatrné náznaky v chování druhých vykládat proti sobě. Naopak, je-li si sám sebou jist, vyloží si stejné náznaky ve svůj prospěch.

K sebepřijetí také patří vyrovnání se s tím, co je uvnitř. Tomu napomáhá už samotná nutnost se rozhodnout o svém budoucím povolání. Člověk musí přemýšlet o svých schopnostech, sklonech a přitom rozpoznávat a třídit doslova gejzíry nových myšlenek, pocitů, impulsů a nálad. „Ze šťastného extraverta se může stát zamyšlený, zasněný, těkající, nejasně toužící, trpící, a přesto novým vnitřním obzorem okouzlený, fascinovaný introvert. Rousseau označil tento obrat do nitra za *druhé narození*.“¹⁷

Vztahy

Už od kojeneckého věku postupně klesá závislost na rodičích a vytvářejí se vazby k vrstevníkům, na něž se dítě stále více orientuje. Party vytvořené kolem sportovních a jiných zájmů mají stále větší vliv. Jsou jednou z hlavních hybných sil pubescentního vývoje. Není-li v rodině silné citové zázemí, může být tento vliv až nebezpečný.

Osamostatňování je doprovázeno kritikou svého okolí, vzpourami a útoky na autority. Avšak všechny tyto dramatické výlevy mají svoje opodstatnění a vývojový význam, neboť jsou zkouškou vlastních sil.

---

¹⁶ Říčan. *Cesta životem*, s. 190

¹⁷ Říčan. *Cesta životem*, s. 193

Vzpouora může proběhnout ve třech modelech:

- Je-li dítě zakřiknuté, nedovolí si postavit se proti rodičům a jiným autoritám otevřeně. Jeho vzpoura je překryta vynucenou poslušností a často přitom vývojově ustoupí do pozice mladšího dítěte, která je pohodlnější a bezpečnější. Vzpouora se pak může projevit za deset až patnáct let.
- Není se proti čemu bouřit, neboť vztahy s rodiči jsou vlažné. Ze slabosti se dítěti vždy podvolí. Na místo vzpoury probíhá spíše bezobsažný odvrát, který nemá zvláštní vliv na vývoj osobnosti.
- Dítě je přijímáno rovnocenně do diskuse. Rodiče vítají jeho samostatné projevy, podporují ho v nových cestách a kdykoli zas vítají zpět. Vzpouora se pak projevuje řadou menších sporů.

Každý pubescent má také svá tajemství (myšlenky, pocity, plány atd., které se mají respektovat jako jeho tajemství) a touží po věrném kamarádovi, se kterým by si rozuměl.

Sexualita

Pubescence má pro vývoj sexuality jen aktivační význam. "Projevuje se především zvědavostí, s níž shání informace o anatomii a fyziologii pohlavních orgánů, o způsobech soulože, antikoncepci atd.

Běžným pubescentním jevem je masturbace, autosexualita. Zkušenost s ní má většina chlapců i dívek. Není potřeba ji odsuzovat, pouze varovat před příliš častým sebeukájením, které může oslabit vývoj jiných zájmů, snížit ctižádostivost a pracovitost."¹⁸

Shrnutí

Pubescentní vývojové období na cestě od dětství k dospělosti přináší několik základních hodnot naší kultury. Je příležitostí, kterou je možné využít, nebo naopak propást.

První zkušeností je radikální rozšíření obzoru dané schopností intelektuální abstrakce. Tento nový prostor láká, stejně jako leká. Nebezpečí je v tom, že se pubescent může vzdát na samém počátku a intelektuální abstrakci přijme jen jako nástroj, který je možno použít a odložit, když vede do nesnází.

Druhou zkušeností pubescence je rozpor mezi platonickou erotikou první lásky a sexualitou. Prožitek první platonické erotiky je ohrožen předčasnými

---

¹⁸ Říčan. *Cesta životem*, s. 199

sexuálními zkušenostmi, které dnes s velkou intenzitou doléhají na děti. Toto nebezpečí zvětšuje i společenský tlak na co nejrychlejší osvojení sebeprosazujícího chování, které je vlastní dospělým.

Třetí zkušeností je vzpoura proti starému ve jménu nového. Pubescent se chopí této myšlenky ještě napůl dětsky, ale má dost rozumu, aby viděl řadu věcí, pro které stojí zato riskovat konflikt. Hned na začátku se mu však nabízejí snadné kompromisy, vedoucí k životu bez ideálů, k rozumové účelovosti a konzumnímu způsobu života.¹⁹

5.2. Duchovní vývoj

O duchovním vývoji, zejména pak o duchovním vývoji muže, toho není nikde moc napsáno. V České republice se až v roce 2002 objevila na knižním trhu publikace nazvaná „Cesta divokého muže“. Kniha přichází s úvahami o mužské spiritualitě a nastiňuje přitom průběh duchovního vývoje muže.²⁰ Autorem této publikace je americký františkán německého původu, Richard Rohr (*1945), který působí jako kazatel a exercitátor. V USA založil společenství Nový Jeruzalém a je vedoucím Centra pro akci a kontemplaci.

Chybějící vzor otce

Mnoho mladých mužů dnes vyrůstá s vnitřní prázdnotou. Tuto prázdnotu můžeme také nazvat touhou po otci, mužskou deprivací nebo nedostatkem otcovské lásky. Nejde při tom o žádné sirotky, jen nebyli syny opravdových mužů-otců, které by mohli obdivovat a vyrůstat v jejich společnosti. Tato absence vzoru pak vede k různým destruktivním způsobům dozrávání. Muži se stávají nejistými, musejí si svou mužnost dokazovat násilnými a trestnými činy, přitahují je „chlapské“ zábavy, vyžadující fyzickou sílu nebo se chlubí svou sexuální výkonností či obchodními úspěchy. Přitom opakovaná a neustálá honba za úspěchy, hledání zasloužených hodnot, ve skutečnosti jen prozrazuje vnitřní pocit prázdnoty.

Neschopnost nalézt model opravdového muže také vede k problému s autoritou. Kdo totiž nikdy nepoznal muže se skutečnou vnitřní autoritou, vnímá ji pak spíše jako závazek než jako vnitřní moudrost. Každý syn potřebuje od otce vědět, že ho respektuje a někdy i obdivuje. Je pro něj důležité, aby byl vtáhnut a zapojen do společné práce. Důvěra otce mu dodává odvalu riskovat, odrazit se od ní a růst.

---

¹⁹ Viz Říčan. *Cesta životem*, s. 201 - 203

²⁰ Její zobrazení je uvedeno v příloze.

Krok na cestě k dospělosti - iniciace

Za důležitý krok na cestě duchovního vývoje považuje Rohr²¹ mužskou iniciaci, která je dostatečně vnímána už ve věku pubescence. Většina kultur považovala mužskou iniciaci za absolutně nezbytnou. Obecný model iniciace obsahuje očištění, umrtvení, zkrášlení a spojení s mužskou energií. Iniciovaný se při ní také setkává, byť nevědomě, se čtyřmi mužskými archetypy²², které by měl jednou naplnit a obsáhnout. Skrze slovo, zkoušku, společenství a symbolické poranění se sdělují základní poselství zasvěcovanému. Iniciační obřad, přistupuje-li k němu zasvěcovaný s vnitřní důležitostí a se souhlasem zasvěcovatelů, je definitivní. Jak se jednou stane, tak platí. Chlapec se stane mužem a nemusí to už znovu a znovu dokazovat. On i ostatní to vědí. Je tedy patrné, že muž se nerodí, ale utváří se.

Přitom ve všech kulturách bylo za ideální čas, pro tento krok, považováno období tělesného dospívání, tedy období pubescence. S nerespektováním času i iniciace vůbec, přišla až moderní a postmoderní kultura ve které se iniciační obřady, jako také, přestaly praktikovat. Určitou náhradou za ně poskytují některé organizace jako např. skauti a tomu podobné chlapecké kluby, ve kterých dochází k přijetí ostatními muži a zavázání dodržování společných hodnot.

Skrze iniciaci se jedinec dostává do konfrontace s mimorozumovým chápáním, které ho do budoucna připravuje na to, aby byl schopen orientovat se v životě ne vždy podle logiky a pragmatismu.

V mužském iniciačním obřadu se sdělují tato poselství:²³

- *Život je těžký.* Snaha o jeho usnadnění je jen plýtvání silami.
- *Jsi smrtelný a jednou zemřeš.* Jde o přijetí lidské smrti jako skutečnosti. K tomu napomáhají těžké zkoušky, ponížení, strach, konfrontace se smrtí a strach z ní.
- *Nejsi ze všech nejdůležitější.* Ten, kdo prochází iniciací, musí být správným způsobem zasazen do světa, který od něj vyžaduje úctu, jinak získá falešnou př

ERROR: undefined
OFFENDING COMMAND: F0S63YFFFFF

STACK: